

І. В. Родіонова

Оцінка інноваційних ризиків на підприємствах легкої промисловості та шляхи їх мінімізації

Визначено сутність та проведено класифікацію ризиків мікросередовища, які потрібно враховувати при оцінці інноваційної діяльності підприємства. Запропоновано підхід до оцінки інтегрального показника інноваційного ризику підприємств легкої промисловості. За допомогою експертного оцінювання на прикладі ВАТ «Текстерно» виявлено вплив факторів ризику на мікросередовище підприємства, які пропонується оцінювати за 100-бальною шкалою. Запропоновано шляхи мінімізації інноваційних ризиків для підприємств легкої промисловості.

Ключові слова: інноваційний ризик, фактори інноваційного ризику, легка промисловість, інтегральний показник інноваційного ризику, оцінювання інноваційного ризику.

Постановка проблеми. Існування невизначеності зовнішніх та внутрішніх умов реалізації процесів діяльності підприємств легкої промисловості породжує причини виникнення інноваційних ризиків. Ці причини є факторами ризику, які повинні виступати як основні об'єкти аналізу та запобігання ризиків інноваційної діяльності.

Виявлення основних факторів інноваційних ризикам підприємств легкої промисловості та розроблення підприємствами послідовності дій для ефективного їх усунення повинні стати для галузі легкої промисловості одним із найпріоритетніших завдань. З огляду на це проблеми дослідження ризиків інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості набувають особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам дослідження інноваційних ризиків на підприємствах присвячені праці провідних зарубіжних та вітчизняних вчених і фахівців у галузі економіки: В. Г. Андрійчук, І. О. Бланк, В. В. Вітлінський, Л. С. Кобиляцький, І. В. Балабанов, С. М. Ілляшенко, В. В. Стадник та інші. У працях цих авторів виконано детальний якісний та кількісний аналіз різноманітних інноваційних ризиків, висвітлено основні підходи щодо управління ними, розроблено різноманітні методи їх моделювання та запропоновано шляхи мінімізації ризиків, тощо.

Формулювання цілей статті. Одним з головних завдань дослідження є оцінка та попередження інноваційних ризиків на підприємствах з метою ефективного інноваційного функціонування підприємств легкої промисловості.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Серед невирішених проблем у даній області дослідження є те, що методи аналізу інноваційних ризиків не повною мірою узагальнені та потребують доопрацювання рекомендації щодо уникнення підприємствам легкої промисловості негативного впливу від інноваційних ризиків.

Виклад основного матеріалу. Високий рівень ризику є однією з характерних ознак інноваційних процесів підприємств легкої промисловості. Під час здійснення інноваційної діяльності підприємства (на кожному її етапі при розробленні, впровадженні та використанні нововведень) існує ймовірність виникнення несприятливої ситуації або відхилення реального результату від запланованого, що

Родіонова Ірина Володимирівна, аспірант Хмельницького національного університету.

© І. В. Родіонова, 2012

може спричинити незаплановані збитки, котрі виникають при вкладенні підприємством коштів у виробництво нових товарів або надання послуг, у розроблення нової техніки і технології, при вкладенні коштів у розроблення управлінських інновацій, які не дадуть бажаного ефекту. Даний процес і є інноваційним ризиком. [3].

Високий рівень ризику в інноваційній діяльності підприємств легкої промисловості пояснюється тим, що інноваційні рішення, з одного боку, потребують значного фінансування, а з іншого – не всі інновації приносять очікуваний економічний ефект підприємству.

Надзвичайно важливо окремо досліджувати ризик мікросередовища підприємств легкої промисловості, величина якого визначається особливостями організації управління та функціонування підприємства. Зокрема, до чинників впливу на ризики інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості можна віднести фінансове забезпечення, наявне виробниче устаткування, техніко-технологічний стан підприємства, виробничі площі, кваліфікація персоналу, його наукове та інформаційне забезпечення тощо.

Для оцінки інноваційних ризиків на підприємствах легкої промисловості важливо виділити види інноваційних ризиків залежно від наслідків, які вони можуть мати для підприємства у процесі його роботи. Зокрема, істотний вплив на інноваційну діяльність підприємств легкої промисловості можуть мати так звані ризики мікросередовища, до яких пропонуємо віднести:

- виробничі ризики (невідповідність техніко-виробничого розвитку підприємства потребам ринку, можливість виникнення проблем, пов'язаних з організацією виробничого процесу, погана автоматизація обладнання порівняно з конкурентами, дефіцит інноваційних запасів на підприємстві, можливість зростання собівартості продукції, зниження продуктивності праці, зриви у роботі постачальників);

- фінансові ризики (брак коштів для фінансування інвестиційно-інноваційного проекту, можливість неплатоспроможності підприємства, неправильний розрахунок вартості інноваційної продукції, нерентабельність вартості інноваційної продукції);

- кадрові ризики (неспроможність робітників підприємства самостійно реалізувати інноваційний проект, недостатній рівень кваліфікації персоналу, неспроможність штатних працівників освоювати нове обладнання та технології, плінність кадрів, неефективна система мотивування працівників, які задіяні у процес інноваційної діяльності);

- інформаційні ризики (брак потрібної інформації про ситуацію на ринку, а також тенденції інноваційного розвитку, можливість витоку конфіденційної інформації в процесі укладання договору з іншими підприємствами чи організаціями, неадекватна оцінка наявної інноваційної інформації на підприємстві, можливість неправильного використання інформаційних ресурсів підприємства);

- трансферно-технологічні ризики (невідповідність нової технології внутрішнім можливостям підприємства, можливість невиконання партнером умов контракту з купівлі-продажу технологій, застарілість чи низький рівень якості придбаної технології, можливість копіювання нових технологій конкурентами чи партнерами, невідповідність нової технології потребам споживачів);

- наукові ризики (невідповідність виконаних наукових та науково-технічних робіт та послуг поставленим інноваційним цілям, низький рівень патентної захищеності закінчених НДДКР, можливість порушення прав інтелектуальної власності, високі витрати від проведення фундаментальних та прикладних досліджень).

Тому для ефективного підвищення інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості потрібно ефективно досліджувати інноваційні ризики на всіх етапах проходження інновацій. Нами було досліджено, що інтегральний показник інноваційного ризику у формальному вигляді є функцією груп факторів:

$$R_i = f(R_1, R_2, R_3, R_4, R_5, R_6), \quad (1)$$

де R_1 – множина факторів фінансових ризиків; R_2 – множина факторів інформаційних ризиків; R_3 – множина факторів трансферно-технологічних ризиків; R_4 – множина факторів виробничих ризиків; R_5 – множина факторів кадрових ризиків; R_6 – множина факторів наукових ризиків.

Таким чином, за допомогою експертних оцінок підприємство ВАТ «Текстерно» стало прикладом оцінювання інноваційних ризиків. Важливим моментом при застосуванні цього методу є достовірність експертизи, яка залежить від кількості та якості експертів.

У нашому випадку для відповідної достовірності інформації нами було залучено 5 експертів: 1) головний бухгалтер підприємства; 2) заступник начальника інструментального виробництва; 3) інженер з комп'ютерних систем; 4) провідний інженер з нової техніки; 5) начальник бюро інтелектуальної власності.

При оцінці інноваційних ризиків варто пам'ятати, що не можна ігнорувати будь-які варіанти, пов'язані з кожним фактором ризику, оскільки це може призвести до зниження конкурентоспроможності підприємства в умовах ринкової економіки. Тому на підставі виконаних досліджень визначимо на прикладі ВАТ «Текстерно» ймовірність настання кожного з ризиків для підприємства за 100-бальною шкалою (крок оцінки 5 балів) (табл. 1).

Таблиця 1 – Градація інноваційного ризику на підприємстві

Градація балів	Характеристика
0 балів	ризик відсутній
0–25 балів	мінімальний ризик
25 – 50 балів	підвищений ризик, але про настання події впевнено сказати не можна
50 – 75 балів	критичний ризик для підприємства, який, швидше за все настане і негативно вплине на діяльність підприємства
75 – 100 балів	недопустимий для підприємства ризик.

У результаті оцінювання було виявлено, що загальний показник ризикованості інноваційної діяльності на підприємстві становить близько 33 балів, тобто це область підвищеного ризику. Результати моніторингу інноваційних ризиків за основними групами на ВАТ «Текстерно» наведені у таблиці 2 та на рисунку 1.

Таблиця 2 – Класифікація інноваційних ризиків на ВАТ «Текстерно»

Вид ризику	Значення	Шкала ризику
R_1 Фінансові ризики	44,69	Область підвищеного ризику
R_2 Інформаційні ризики	35,43	Область підвищеного ризику
R_3 Трасферно-технологічні ризики	31,08	Область підвищеного ризику
R_4 Виробничі ризики	23,91	Область мінімального ризику
R_5 Кадрові ризики	35,79	Область підвищеного ризику
R_6 Наукові ризики	29,18	Область підвищеного ризику
Загальний інноваційний ризик	33,34	Область підвищеного ризику

Як бачимо, в області підвищеного ризику знаходяться усі види інноваційних ризиків. Лише виробничий ризик знаходиться в області мінімального ризику.

Зважаючи на те, що на оцінку ризику істотно впливає суб'єктивний чинник експертів, доцільно результати оцінки ризику розуміти не як абсолютно істинні розрахунки можливих втрат, а лише як підставу для поділу інноваційних ризиків на істотні (тобто такі, на які варто звертати увагу та застосовувати відповідні засоби реагування) та неістотні (такі, які можна проігнорувати або не вживати щодо них жодних засобів реагування).

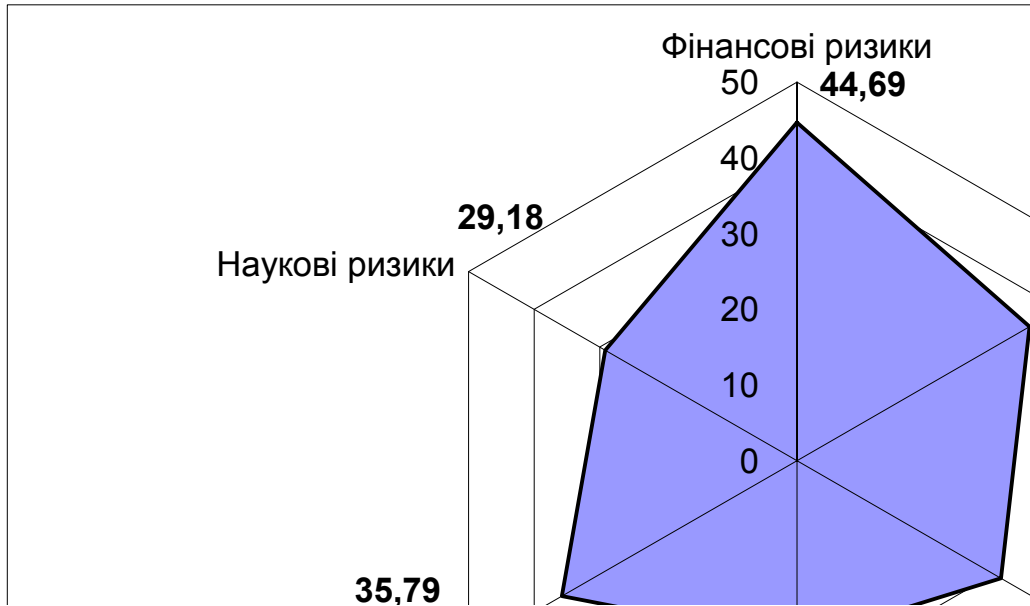

Рис. 1. Оцінка інноваційних ризиків на ВАТ «Текстерно»

Як видно з рисунка 1, найвищими є фінансові ризики, які становлять приблизно 45%, найменший відсоток становлять виробничі ризики – приблизно 24%. Наукові,

інформаційні, кадрові та трансферно-технологічні ризики перебувають у зоні підвищеного ризику.

Варто зауважити, що для оцінки інноваційних ризиків на підприємстві можна використовувати насамперед власний досвід щодо аналогічних подій у минулому у сфері реалізації подібних інноваційних проектів. Також можливим є залучення зовнішніх консультантів, а також побудова різноманітних моделей, їх розроблення та апробація у реальних чи віртуальних умовах. Досить поширеними у сфері кількісної оцінки ймовірності виникнення ризиків, а також оцінки наслідків їх впливу на результати реалізації інноваційних проектів є статистичні та математичні методи, а також різноманітні програмні продукти аналізу ринку [8].

Для того щоб знизити загальний ризик на ВАТ «Текстерно», підприємству необхідно вдосконалювати свою виробничу базу, систему матеріально-технічного забезпечення, поліпшувати наукове та інформаційне забезпечення, підвищувати кваліфікацію та рівень освоєння технологій персоналом. У цьому аспекті кожна успішно реалізована інновація розширює можливості підприємства, пристосовуючись порівняно з конкурентами до змін зовнішнього середовища.

Важливим завданням процесу мінімізації негативних наслідків інноваційних ризиків є визначення способів реагування на виявлені та оцінені ризики. Аналіз літературних джерел до способів реагування на ризики інноваційної діяльності дає змогу віднести такі [1-2; 4-7]:

- уникнення інноваційних ризиків, найчастіше через усунення причини таких ризиків (наприклад, придбання прав власності на готові інноваційні розробки, залучення до реалізації інноваційного проекту кваліфікованого підрядника тощо);

- прийняття інноваційних ризиків, яке може бути як пасивним (коли свідомо приймаються ті ризики, які мають низький рівень негативного впливу на реалізацію інноваційного проекту), так і активним (коли розробляється план дій у випадку настання ризиків, що загрожують інноваційному проекту);

- зниження ступеня інноваційних ризиків (наприклад, через створення відповідних резервів, страхування ризиків тощо).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок у даному напрямку. Запропонований метод оцінки ризиків інноваційної діяльності на прикладі ВАТ «Текстерно», який розкрито у нашому дослідженні, може бути корисним для вітчизняних підприємств легкої промисловості у сфері вирішення проблем щодо формування ефективного механізму підвищення інноваційного потенціалу підприємств даної галузі. Запропоновані практичні рекомендації щодо вирішення цих проблем можуть бути інструментарієм для подальших досліджень проблеми підвищення інноваційного потенціалу підприємств.

1. *Базел Р.* Информация и риск о маркетинге / Р. Базел, Д. Кокс, Р. Браун ; пер. с англ.; под ред. М. Р. Ефимовой. – М. : Финстатинформ, 1993. – 93 с.
2. *Заблоцький Б. Ф.* Економіка й організація інноваційної діяльності : навч. посібник / Б. Ф. Заблоцький. – Львів : Новий світ, 2000, 2007. – 456 с.
3. *Грачева М. В.* Управление рисками в инновационной деятельности : учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / М. В. Грачева, С. Ю. Ляпина. – М. : ЮНИТИ – ДАНА, 2010. – 351 с.
4. *Кузьмін О. С.* Теоретичні та прикладні засади менеджменту : навч. посібник / О. С. Кузьмін, О. Г. Мельник. ; 2-ге вид. [перероб. і доп.]. – Львів : Львівська політехніка, Інтелект-Захід, 2003. – 352 с.

5. Стадник В. В. Інноваційний менеджмент : навч. посібн. / В. В. Стадник, М. А. Йохна. – К. : Академвидав, 2006. – 464 с.
6. Філіна Г. І. Проблеми інноваційного розвитку економіки України / Г. І. Філіна, М. М. Кравченко // Финансовые рынки и ценные бумаги. – 2007. – № 11. – С. 4–9.
7. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент : учебник / Р. А. Фатхутдинов. ; [4-е изд.]– СПб. : Питер, 2004. – 400 с.
8. Keizer J. From experience: applying the risk diagnosing methodology / J. Keizer, J. Halman, M. Song // The Journal of Product Innovation Management. – 2002. – № 3.

Отримано 25.07.2012 р.

И. В. Родионова

**Оценка инновационных рисков на предприятиях
легкой промышленности и пути их минимизации**

Определена сущность и проведена классификация рисков микросреды, которые нужно учитывать при оценке инновационной деятельности предприятия. Предложен подход к оценке интегрального показателя инновационного риска предприятий легкой промышленности. С помощью экспертной оценки на примере ОАО «Текстерно» выявлено влияние факторов риска на микросреду предприятия, которые предлагается оценивать по 100-балльной шкале. Предложены пути минимизации инновационных рисков для предприятий легкой промышленности.

Ключевые слова: инновационный риск, факторы инновационного риска, легкая промышленность, интегральный показатель инновационного риска, оценка инновационного риска.

I. V. Rodionova

Innovative risk assessment of light industry enterprises and the ways of its minimization

The classification of microenvironment risks that must be considered when assessing the innovative activity of enterprise is conducted. An approach to the evaluation of the integral indicator of innovative risk of light industry enterprises is proposed. With expert assessment in the example of JSC «Texterno» the effects of risk factors on enterprise microenvironment are identified, which are proposed to assess on a 100-point scale. An innovative ways to minimize the risks of light industry enterprises are proposed.

Keywords: innovative risk, innovative risk factors, light industry, integral indicator of innovative risk, assessment of innovative risk.